Kirkuk University Journal: Humanity Studies

مجلة جامعة كركوك للدراسات الإنسانية

ISSN P: 1992-1179
ISSN E: 3107-3360

https://kujhs.uokirkuk.edu.iq
https://doi. 10.32894/1992-1179.2026.168047.1324

Structure and Thematic Threads in Nazım Hikmet's Novel 'It's a Good Thing to Be Alive, My Brother

Asst.Lect.Hana Jowdah Jawad

hana.jawad@su.edu.krd

Salahaddin University College of Languages Department of Turkish

Date of Submission: 25/12/2025 Date of Revision: 26/01/2026 Date of Acceptance:27/01/206
Date of Publication15/03/2026

ABSTRACT:

This autobiographically inclined novel by Nâzım Hikmet seeks an answer to the question of why and how one should live. As the title of the novel suggests, it conveys a stance toward life itself. In particular, it emphasizes the value of passion for life and instills the idea that one should not give up hope despite all kinds of suffering that life may bring. The novel explores the excitement of young people who encounter communist ideology in the early 1920s. It portrays Nâzım Hikmet's cause, genuine friendship, and love for humanity through two central figures. The two main characters dominate the work, especially from Ahmet's perspective, and the novel is a modern narrative focused on the passion for life and revolutionary ideals. While telling the life stories of Ahmet and his unwavering companion İsmail, who experience oppression, torture, and exile, it merges individual suffering with the history of social struggle. Ahmet represents intellectual sensitivity, while İsmail symbolizes the resilience of society. Through his relationships with Ahmet and İsmail, Nâzım Hikmet clearly tells us: "You are not alone; if you have a companion by your side and love in your heart, living is truly beautiful." In this novel, which Nâzım Hikmet masterfully structured, he leaves a literary legacy that instills hope in the reader by integrating the themes of friendship, love, and freedom with the philosophy of "Living is a beautiful thing, my brother!".

Keywords: Novel, Nazım Hikmet, Living is a beautiful thing, my brother, social

البنية والموضوع في رواية "ياشاماق كوزل شى بى قاردشيم" لناظم حكمت

م.م.هانا جودة جواد
جامعة صلاح الدين ، كلية اللغات ، قسم اللغة التركية،
hana.jawad@su.edu.krd

الخلاصة:

رواية ناظم حكمت هذه ذات الطابع السيري الذاتي تبحث عن إجابة لسؤال: لماذا وكيف يجب أن تُعاش الحياة؟ كما يُفهم من عنوان الرواية، فهي تصف الموقف الكامل تجاه الحياة. خاصة الشغف بالحياة، فهي تعزز تقدير الإنسان لحياته، رغم كل أنواع الآلام التي تمنحها الحياة، وعدم فقدان الأمل. تتناول الرواية حماس الشباب الذين تعرفوا على أيديولوجية الشيوعية في أوائل عشرينيات القرن العشرين. كما تصور قضية ناظم حكمت والصداقة الحقيقية وحب الإنسان من خلال شخصيتين أساسيتين. في العمل الأدبي، تسيطر شخصيتان بشكل كبير، خصوصاً من منظور أحمد، وهي رواية حديثة تركز على شغف الحياة والمثل الثورية. بينما يروي أحمد ورفيقه الثابت إسماعيل قصص حياتهما التي مرت بالضغط والتعذيب والنفي، فإنهما يجمعان بين الآلام الفردية وتاريخ الكفاح الاجتماعي. أحمد يمثل الحساسية الفكرية، وإسماعيل يرمز إلى صمود المجتمع. في الواقع، من خلال علاقته بأحمد وإسماعيل، يقول لنا ناظم حكمت بوضوح: "أنت لست وحيدًا؛ إذا كان لديك رفيق إلى جانبك وحب في قلبك، فإن العيش حقًا جميل." في هذه الرواية التي صاغها ببراعة إنشائية، يدمج ناظم حكمت موضوعات الصداقة والحب والحرية مع فلسفة "العيش شيء جميل يا أخي!" ليترك للقارئ وصية أدبية تُغرس فيه الأمل.

كلمات مفتاحية: رواية، ناظم حكمت، العيش شيء جميل يا أخي!، المجتمع، نضال.

Nazım Hikmet'in "Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim" Romanında Yapı ve Tematik İzlekler

Öğr.Üye. Hana Jowdah Jawad, Selahattin Üniversitesi, Diller Fakültesi, Türk Dili Bölümü, hana.jawad@su.edu.krd

ÖZET

Nâzım Hikmet'in otobiyografik ağırlıklı karakterli bu romanı, neden ve nasıl yaşanmalı? Sorusuna yanıt arar. Romanın isminden de anlaşıldığı gibi tam olarak hayata karşı olan duruşu anlatmaktadır. Özellikle yaşama olan tutku değerliliğimi ayrıca hayattın vermiş olduğu her türlü acıya karşın insanın umudu elden bırakmamasını aşılar. Romanda 1920'li yılların başında komünizm ideolojisiyle tanışan gençlerin heyecanını ele alır. Nâzım Hikmet'in davasını, gerçek dostluğu ayrıca insan sevgisini somutlaştıran iki temel figürde anlatır, Eserde iki temel karakter çok ağır

910-933

basar özellikle Ahmet'in gözünden, yaşama tutkusunu ve devrimci idealleri odağa alan modern bir kurgudur. Ahmet ve sarsılmaz yoldaşı İsmail'in; yaşadığı baskı, işkence ve sürgünle geçen hayat hikâyelerini anlatırken, bireysel acıları toplumsal bir mücadele tarihiyle birleştirir. Ahmet entelektüel duyarlılığı, İsmail ise topumun direncini simgeler. Nâzım Hikmet aslında Ahmet ve İsmail ile olan ilişkisi üzerinden bize şunu net bir şekilde der: "Yalnız değilsin; yanında bir yoldaşın, kalbinde bir sevdan varsa yaşamak gerçekten güzeldir." Nâzım Hikmet, yapısal bir ustalıkla kurguladığı bu romanda; arkadaşlık, aşk ve hürriyet temalarını "Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim!" felsefesiyle bütünleştirerek okura umut aşılayan bir edebi vasiyet bırakır.

Anahtar Kelimeler: Roman, Nazım Hikmet, *Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim!,* toplum, mücadele.

Giriş

1.) YAPI

1.1. Romanın Künyesi: Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim!, Nazım Hikmet'in, ölümünden bir yıl önce, 1962'de tamamladığı romanıdır. Eser önce "Romantika" ismiyle Rusça olarak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliğin'de basılmıştır. Türkçe ilk baskısı 1964'te Bulgaristan'da yapılan eser, **romancı** hakkındaki yayın yasağının 1965'te kaldırılmasından sonra 1966'da Türkiye'de de baskıya girmiştir (Hikmet, 1992).

Otobiyografik özellikler taşıyan romanda, yazarı temsil eden Ahmet ve İsmail'in yaşam mücadeleleri ve çevrelerindeki bir grup insanla olan ilişkileri anlatılır. Burada yazar, kendi benliğini iki ayrı karaktere bölüp iki koldan bize aktarmıştır. Ahmet'te yazarın fikrî, İsmail'de ise fiziksel mücadelesini görmekteyiz. Bu iki karakterin biri ruh, diğeri beden gibidir diyebiliriz. Ahmet, şekillenmeye çalışmanın sancılarını çeken bir ruh ; İsmail, şekillenmiş bir beyni taşımanın bedelini ödeyen bir beden…

Kurgusal gerçekliğe ilave olarak, dönemin tarihi hadiselerinden bazıları da eserde fon olarak kullanılmıştır. Eserin tamamına Nazım Hikmet'in şiirsel üslubunun havası hâkim olmakla birlikte, yazar olay akışını sekteye uğratmayan dolambaçsız, yalın bir dil ve anlatım tekniği kullanmıştır.

1.2.İsim-İçerik İlişkisi: Nazım Hikmet'te "yaşamak" hayatta kalmaktan, ölmemiş olmaktan daha fazlasını ifade eder. Ölmemek değildir mesele, "yaşamak" tır. *"Büyük bir ciddiyetle…"* ve dahi *" … bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşçesine"* hem de. Şiirlerinde ve düşünce

910-933

dünyasında çok sık rastladığımız bu kavramı, yazdığı dört romanından ikisinin de - "Yaşamak Hakkı" ve "Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim - ismi yapmıştır şair.

"Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim" romanında, baştan sona, inandığı değerler uğruna hayatta kalma mücadelesi veren bir grup insanın hikayesini okuyoruz. Burada ana karakter Ahmet'ten tutun da dekoratif unsur pozisyonundaki Şükrü Bey dahi kendince, kendi yolunda bir tür yaşama gayesi ile meşguldür. Diğer yandan Nazım'da, "yaşamak" kavramının bunca derinliğinin yanında, düşünülenin aksine "ölüm" bir o kadar sıradan, yalın, telaşsız bir hadisedir. Örneğin kitapta Petrosyan karakterinin kanser hastası olduğundan ve kısa bir ömrünün kaldığından bahseden anlatıcı, bir anda keyifli bir sohbetten kalkan bu hasta adamı, merdivenin tırabzanlarından kaydırmaya karar verir, düşürür ve feci şekilde öldürüverir. Yine İsmail'in annesi, hapiste oğlunu ziyaret ettiği sırada, getirdiği yemekten bahsederken oracığa yığılıp ruhunu teslim eder. Ahmet, Hasan karakteriyle konuşurken hakim anlatıcı bir anda araya girer ve Hasan'ın akıbetiyle ilgili kaskatı iki cümle kurar : *"1932'de Hasan elektrik mühendisi oldu.1937'de kurşuna dizildi"* (Hikmet, 1992, s. 34) Örnekleri çoğaltmak mümkün. Yaşama yüklenen bunca anlam, ölüm korkusu gibi bir tezadın varlığından değildir yazarda. Ölüm vardır ama yaşam daha çok "var"dır. Ölümün böyle apansız geldiği gerçeğini bu kadar vurgulamak, yaşamanın güzelliğini akla getirmenin de bir yoludur.

Kitabın ismiyle teması daha net olan bir meseleye değinmeden geçmek olmaz. Anlatıcımız Ahmet, bir köpek tarafından ısırılacak ve otuz iki günü "Kuduz oldum mu?" sorusunun cevabını arayarak geçirecektir. Kitabı oluşturan olay örgüsünün büyük kısmı, bu otuz iki günde yaşananlara ilave olarak yine o süreçte yapılan geriye dönüşlerle zamanın genişletilmesi ve olayların aktarımı yoluyla vücuda geldiğinden, diyebiliriz ki bu roman, ölüm fikrinin gölgesinde oluşmuştur. Ayrıca ölüm her ne kadar tabii bir hadise olsa da zamana yayılmış bir ölüm ihtimalinin, insan psikolojisi için ne kadar ağır olduğunu buna istinaden insanın, kıyılarında dolaştığı ölümden yaşamın salim toprağına adım atmasının huzurunu, kitabı okurken hep birlikte hissederiz. Ve deriz ki "Yaşamak güzel şey be kardeşim!" .

Son olarak kitabın bitiminde tüm karakterlerin, anlatıcının konuğu olduğunu görürüz. Olayların seyri boyunca ağlayan, gülen, sevdalanan,

910-933

yorulan, ölümlerden dönen herkes oradadır ve her şeyin üstüne, her şeye rağmen söyledikleri son cümle şudur: “Yaşamak güzel şey be kardeşim!”

1.3.Olay Örgüsü:

- Olaylar kitabın ana karakteri Ahmet’in, eniştesinin İzmir’deki evinin avlusuna girdiği an ile başlar.
- Eniştesinden İzmir’de bir iş bulma konusunda yardım isteyen Ahmet, olumsuz cevap alır.
- Umduğu yardımı bulamayan Ahmet, dava arkadaşı İsmail’in kulübesine yerleşir ve gözlerden uzak olarak orada yaşamaya başlar.
- İsmail’in işe gittiği saatlerde Ahmet , Parti’nin kendisine verdiği emir doğrultusunda bir yer altı matbaası kurmak üzere, kulübenin içine çukur kazmaya başlar.
- Matbaanın ihtiyaçları için İstanbul’a gitmeye niyetlenen Ahmet, polis tarafından arandığını öğrenince vazgeçer.
- Toplamda iki aylık bir süreyi kulübeden hiç çıkmadan geçiren Ahmet, bir gün dayanamayarak dışarı çıkar ve bir köpek tarafından ısırılır.
- Kuduz olma ihtimalinden korkan Ahmet, kuduzun tedavisinin yapıldığı tek yer olan İstanbul’a gitmek istese de arkadaşları ona mani olur.
- Kuduzun insan vücudunda kırkıncı gün tam manasıyla ortaya çıktığını öğrenen Ahmet, o günden itibaren kulübe kapısının ardına her gün için bir çizgi çekmeye ve kendini sürekli gözlemlemeye başlar.
- Ahmet’in günleri, geçmişi hatırlamakla ve kendiyle ilgili evhamlara kapılmakla geçer. Bir an kuduz olduğundan neredeyse emin olmakta, çok sürmeden vazgeçmektedir.
- Hastalığın otuz ikinci gününde Ahmet, kuduz olmadığından emin olmuş ve iyileştiğine kanaat getirmiştir.
- İyileşen Ahmet Balıkesir’e arkadaşı Ziya’nın yanına gitmek üzere trene biner.
- Trende gördüğü bir adamın kendisini takip ettiğinden endişelenen Ahmet, Balıkesir’e gitme fikrini tekrar düşünür ama ondan vazgeçmez. Vazgeçmemekle birlikte şüphelendiği adamla ilgili bir türlü kesin bir hüküm de veremez.

910-933

1.4.Bakış Açısı ve Anlatıcı: Romanda olaylar iki farklı anlatıcı ağzından aktarılır. Esasen bu iki anlatıcı aynı insandır (Aktaş, 2003, s. 75). Aynı insanın ömrünün iki farklı evresi, iki ayrı anlatıcı kimliğinde verilmiştir: hâkim bakış açılı anlatıcımız, altmış yaşındaki Ahmet ve kahraman bakış açılı anlatıcımız, yirmili yaşlardaki Ahmet…

Romanın başında sıradan biçimde, bir üçüncü tekil anlatıcı bize Ahmet'in hikâyesini anlatmaya başlar. *"Hizmetçi kız önde, Ahmet arkada taşlığa girdiler. Taşlık genişti, loştu, serindi"* Üçüncü cümleden itibaren bir değişiklik göze çarpar "*Bu kız da niye böyle ayaklarının ucuna basarak yürür? Evde hasta mı var? Bir de ne görsem, ben de öyle yürüyorum. Allah kahretsin, birilerini uyandırmaktan çekiniyormuşum gibi."* Bir kahraman bakış açılı anlatıcı sahneye çıkmış gibidir. İlkin anlatıcının tek olduğu, bazı yerlerde sözü, hikayesini anlattığı kişiye bıraktığı, yani söz konusu cümlelerin sadece konuşma cümlesi olduğu düşünülebilir. Ancak romanın devamında, bu kişinin yalnızca kendisine söz verildiğinde konuşan değil; aksiyona giren, o an yaşadığı ve geriye dönüşlerle hatırladığı olayları bize aktaran, romanı şekillendiren müstakil bir anlatıcı olduğunu görürüz. Ve bilhassa şu kısım *" Kulübedeki toprağı, küfenin bir kıyısından Ahmet, bir kıyısından İsmail tutarak (Anuşka'yla patates çuvalı taşıdığımız gibi) tepeye taşıdılar"* (Hikmet, 1992, s. 18) bize hâkim bakış açılı anlatıcı ile bahsi geçen Ahmet'in, kahraman bakış açılı anlatıcımızın aynı kişi olduğunu söylemektedir. İhtiyar Ahmet, hayatının İzmir ve sonrası kısmını aktarırken, genç Ahmet İzmir'den önceki dönemleri anlatıp, İzmir günlerinde de ara ara söz alacaktır.

Altmış yaşındaki Ahmet bir vakanüvist ama her şeyi bilen, zihinleri okuyan bir vakanüvist gibi anılarını, başkasına ait sıradan hikayelermişçesine aktarmaktadır. Ayrıca hâkim bakış açılı anlatıcı, eserde hikayesi anlatılan diğer isim olan İsmail'in başından geçenleri de anlatır. Kendi anılarına ve tüm olaylara bir dağın tepesinden hâkim bir nazarla bakan ihtiyar Ahmet, romanın sonunda aramıza katılacaktır.

Bu, anlatıcı ve bakış açısı değişiklikleri , ilave olarak zamanda ileri ve geri yönlü hareketler o kadar sık ve ani yapılır ki çoğu yerde akışa hâkim olmakta zorlanırız. Yazar bilinçli olarak zaman, mekân ve anlatıcı algılarımızla oynamak ve gerçekliği bir miktar bulandırmak istemiş gibidir.

Hiçbir şüpheye mahal vermeyecek biçimde belli olan bir şey vardır: Ahmet karakteri, yazarın ta kendisidir. Romana ve yazarın hayatına kısa bir bakış, bu iddiayı ortaya atmak için yeterli olacaktır. Şöyle ki romandan

910-933

öğrendiğimize göre Ahmet 1901 doğumludur, tıpkı Nazım Hikmet gibi. Yine o da bir Paşa torunudur. İstanbul'da müreffeh bir çocukluk geçirmiş, sonrasında Anadolu'ya geçip öğretmenlik yapmış, Moskova'da üniversite eğitimi almıştır. Ahmet'in ailesine dair bilgiler, düşünce yapısı, verdiği mücadeleler ve daha sayısız örnek bize Nazım Hikmet'in Ahmet üzerinden kendi hikayesini anlattığını ve dolayısıyla bu romanın bu yönden otobiyografik özellik taşıdığını gösterir. Yine İsmail'in de hapishane maceraları ve fikirleri yazarın kendisiyle paralellik gösterir. Kahraman bakış açısında anlatıcı hikayenin içindeki "ben"dir ve sadece kendi hissettiklerini bilir; örneğin romanın başkahramanı Ahmet'in, "Sokakta yürürken kalbim yerinden çıkacak gibiydi, çok korkuyordum," diyerek kendi iç dünyasını anlatması buna örnektir. Hakim bakış açısı ise olaylara dışarıdan bakan, kahramanın bile bilmediği geçmişi ve geleceği bilen ilahî bir sestir; aynı sahnede anlatıcı, "Ahmet korkuyordu ama birazdan köşeyi dönünce hayatını değiştirecek o haberle karşılaşacağından henüz habersizdi," diyerek kahramanın bilgisini aşan bir detay verirse bu hakim bakış açısı olur. Nazım Hikmet bu romanda, Ahmet'in kişisel anılarını (kahraman) anlatırken araya girip olaylara daha geniş bir tarihsel perspektiften bakarak (hakim) okuyucuya büyük resmi gösterir.

1.5.Mekân:

Mekân, temel niteliği itibariyle kapsamlı bir kavramdır ve içinde toplumsallaşmanın temel değerlerini barındırır. En geniş anlamıyla mekân, uygarlığın ve uygarlaşmanın vitrinidir (Tekin, 2001, s. 145).

1.5.1. Çevresel Mekânlar: Romanda, kahramanın durağanlıktan uzak hayat tarzının bir sonucu olarak pek çok farklı mekân görmekteyiz. Mekanlardan çoğu , anlatıcımızın ömrünün uzunlu kısalı evrelerini geçirdiği ve kişisel yaşam öyküsünde farklı köşe taşları olmuş olan şehirlerdir (Aktaş, 2003, s. 127).

- **İstanbul:** O, hayatının buradaki kısmından pek söz etmese de anlatıcının büyüdüğü şehir İstanbul'dur. Ahmet'in çocukluğu Paşa dedesinin Üsküdar'daki yalısında geçmiştir. İstanbul'da büyüyen, eğitim gören Ahmet, İtilaf devletlerinin işgal ettiği bu şehri ve güçlü ailesini, rahat yaşantısını terk ederek Anadolu'ya geçecektir. *"Anadolu'ya gidiyorum, Mustafa Kemal Paşa'ya."* (Hikmet, 1992, s. 44).
- **İnebolu:** Ahmet'in Anadolu'daki ilk durağıdır. Buraya arkadaşları Tevfik ve Süleyman ile gelmişlerdir ancak onlar

910-933

Askeri Polis tarafından yakalanıp İstanbul'a geri gönderilir. Teşkilat, Ahmet'i de yol harçlığını vererek Ankara'ya yollar.

- **Ankara:** Ahmet'in İnebolu'dan sonraki durağıdır. "*Ankara şehri bozkırda. Bozkırda durup dururken ve sebepsiz, mantıksız fışkırıvermiş bir tepenin eteğinde "* (Hikmet, 1992, s. 55) diye tasvir eder Ankara'yı. Buraya mebus olan teyze oğlunun yanına gelmiştir. Onun vasıtasıyla Mustafa Kemal ile tanışmıştır. Burada yaşadıkları ve gözlemlediklerinden sonra Ahmet, cepheye savaşmaya gitmek ister ama teyzesinin oğlu mani olur ve ona Matbuat Müdürlüğünde bir iş ayarlar. Ancak Ahmet, bunun yerine bir kasabada hocalık vazifesi ister. Vazife yeri Bolu olacaktır.
- **Bolu:** Ahmet, Ankara macerasından sonra Bolu Sultanisinde resim öğretmenliği görevine başlar. Burada, aynı okulda çalıştığı öğretmenleri örgütleyerek aylardır alamadıkları maaş için Bolu mutasarrıfının makamına gitmeye karar verirler. Diğer hocaların yarı yolda bıraktığı Ahmet, mutasarrıfın huzuruna tek başına çıkar. Burada ise maaşlardan daha mühim bir konu vardır. Mutasarrıf, Ahmet'in geçmişinden haberdardır. Ona, Ankara'nın düşebileceğini, o vakit Bolu'da Bolşevikliği ilan edeceklerini, bu teşkilatlanma için hazırlık yapması gerektiğini söyler. Ahmet yine elinde olmadan birtakım oluşumların içinde bulmuştur kendini. Üzerinde durdukları ihtimal gerçekleşmeyip Ankara düşmeyince mutasarrıf Ahmet'i ve yol arkadaşları Yusuf ile Osman'ı bir sıkıntı çıkarmaları endişesiyle Bolu'dan göndermek ister. Yusuf'un teklifi vesilesiyle bir sonraki durak belli olmuştur: Trabzon
- **Trabzon:** Ahmet'in arkadaşı Yusuf, bir iş için Trabzon'a gidecektir. Yusuf *"Fırsattır, siz de gelin. Oradan hep beraber Rusya'ya geçip Bolşevikliği yerinde iyice öğreniriz."* (Hikmet, 1992, s. 64) deyince Ahmet de Bolu'dan Trabzon'a geçer. Burada kendisi için önemli bir isim olacak olan Mustafa Suphi'nin adını duyar ve akıbetini öğrenir.
- **Batum:** O dönemde Acara Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin başkentidir. Ahmet ve Türkiye Komünist Partisi üyeleri burada birlikte "Kızıl Sendika" adlı bir dergi çıkarıp Türkiye'ye yollamaktadır.

910-933

- **Moskova:** Ahmet Batum'dan sonra Moskova'ya geçmiş, orada üniversite eğitimi almıştır. Hayatında önemli etkileri olan Anuşka, Sİ-YA-U gibi kişilerle üniversite yıllarında tanışmış, yine burada fikirleri olgunluk düzeyine ulaşmıştır. Ahmet'in anıları arasında önemli bir yer tutan Lenin'in ölümü olayını öğrendikleri yer olan Tüverksoy Caddesi, Lenin'in cenaze töreninin yapıldığı Kolonni Zal adlı yapı, Kızıl Meydan, Moskova'ya dair ismi geçen diğer mekanlardır.
- **İzmir:** Eserde olaylar, Ahmet'in İzmir'e teyzesinin evine gelişi ile başlar. Ahmet, gizli bir matbaa kurma vazifesiyle Parti tarafından Moskova'dan Türkiye'ye gönderilmiştir. İstanbul'da denetimin sıkı olduğunu bildiğinden İzmir'e gelen Ahmet burada olay örgüsünü oluşturan zorunlu inziva sürecini yaşayacağından İzmir, eserin kilit mekanlarından biridir diyebiliriz.
- **İsmail'in kulübesi:** İzmir'de, şehrin dışında, tepenin yamacına konumlanmış, penceresiz, taş bir yapı olan bu kulübe, Ahmet'in doksan gün kadar kaldığı ve bu inziva sürecinde geriye dönüşlerle daha evvel yaşadıklarını bize aktararak olay örgüsünü vücuda getirdiği yerdir. Ayrıca Ahmet kendisine verilen görev doğrultusunda kuracağı gizli yer altı matbaasını da zemini toprak olan bu kulübenin içine inşa edecektir.

1.5.2. Algısal Mekânlar

1.5.2.1. Açık/geniş mekanlar: Eserde özellikle Moskova ve Batum, Ahmet için açık mekân özelliği taşır. Batum, onun siyasi kimliğini oluşturma yolundaki ilk ciddi durağıdır. Burada "*Yeryüzünde en çok saydığım daha önemlisi sevdiğim adamlardan biri*" (Hikmet, 1992, s. 69) *" Büyük devrimci, kahramanca şehit düşen yoldaş "* (Hikmet, 1992, s. 71) dediği Mustafa Suphi'nin resmini ilk kez görmüştür. Yine Batum'da Parti üyeleriyle aktif olarak çalışma şansı bulup buradan asıl hedefe, Moskova'ya ulaşmıştır.

Batum'u önemli kılan bir diğer nokta Ahmet'in orada Fransa Oteli'nde kendi kendisiyle yaptığı konuşmadır. *" Karar ver oğlum, diyorum kendi kendime, karar ver… Karar verildi: Ölmek var, dönmek yok. Dur, acele etme oğlum. Koyalım şu soruları da masanın üstüne, Anadolu'nun yanı başına. Neyini verebilirsin? Ne verebilirsin? Her şeyimi, her şeyi… Hürriyetini, evet! Hapishanelerde kaç yıl yatabilirsin bu uğurda? Gerekirse ömrüm boyunca… İyi ama sen kadınları seversin, yiyip içmeyi,*

910-933

temiz giyinmeyi seversin. Avrupa'yı Asya'yı, Amerika'yı, Afrika'yı dolaşabilmek için can atıyorsun. Anadolu'yu Batum'daki rokoko masanın üstüne bırakıp da Tiflis'ten Kars'a oradan Ankara'ya döndün mü beş altı yıla kalmaz mebus olursun, bakan olursun, kadın, yemek, içmek, sanat, dünya… Bırak! Hapislerde gerekirse ömrüm boyunca yatabilirim (…) Ne kitaplarla, ne ağız propagandasıyla, ne de sosyal durumum yüzünden geldim geldiğim yere… Beni geldiğim yere Anadolu getirdi. Kıyısından şöyle bir üstünkörü seyrettiğim Anadolu. Yüreğim getirdi beni geldiğim yere… İşte böyle …" (Hikmet, 1992, s. 30)

Bu konuşma, belki de kitabın en can alıcı kısmıdır. Bu konuşma yazarın, kendi hayatının, fikirlerinin, mücadelesinin Ahmet'in ağzından okuyucuya yaptığı izahıdır . Sanki yazar, kararlarını ne pahasına, nelerden vazgeçerek verdiğini bize göstermek istemiştir. Bu konuşma ayrıca Ahmet'in, bundan sonraki hayatının başlangıç noktasıdır. Ahmet burada kendisiyle olan hesaplaşmasını yapmış, kendini tartmış, yolunu çizmiştir. Hayatının oradan sonraki kısmı her ne kadar buhranlı ve yorucu geçecek olsa da ideallerini gerçekleştirme yoluna kesin biçimde girmiş olması sebebiyle, buna vesile olan konuşmanın yapıldığı bu mekânı da açık mekân kategorisine dahil etmek gerekir.

Moskova; Ahmet'in üniversite yıllarının geçtiği, devrim mücadelesine en aktif biçimde katıldığı , değişik milletlerden arkadaşlar edindiği, âşık olduğu şehirdir.

1.5.2.2.Kapalı/dar mekânlar: İstanbul ayrıca İzmir, İnebolu, Ankara, Bolu, Trabzon ve genel anlamda tüm Anadolu ne yazık ki Ahmet için kapalı mekandır. O; büyüdüğü, eğitim aldığı, ailesinin bulunduğu İstanbul'dan, tüm imkanları gerisinde bırakarak Anadolu'ya kendi rızasıyla geçmiştir ama oradaki durakların hiçbirinde gördüğü hiçbir şey karşısında mutlu olmayacaktır.

Ahmet'in Anadolu ile tanışması, dönemin şartları içinde İstanbul ile ülkenin geri kalanı, İstanbul'daki belli başlı bir zümrenin insanları ile Anadolu'nun necip, gariban insanları arasındaki inanılmaz uzaklığı, yabancılığı da gözler önüne serer: *"İnebolu gördüğüm ilk Anadolu kasabası. Anadolu köylü kadınını da ilk önce burada gördüm. Pazar yerinde gördüm onu. Sırtındaki odun yükünü indirmeden çömelmişti duvarın dibine. Kabuğundan çıkmış iki kocaman kaplumbağaya benzeyen ayaklarını gördüm. Ellerini gördüm. Odun yükünün urganını tutan mübarek elleri baltanın sapındaymışlar gibi öfkeli, beşik sallıyorlarmış*

910-933

gibi sabırlı ve şefkatliydiler." (Hikmet, 1992, s. 46)Ahmet'in şu cümleleri bambaşka bir ülkeyi, oranın bize her şeyiyle yabancı insanlarını gördüğümüzde verebileceğimiz tepkiye eşdeğerdir belki. Yine aynı konuya diğer bir örnek, Ankara yolundaki şu sözleridir: *" Yamaların ustalığını keşfettim bu yolculukta. Köylülerin üstü başı, birbirine eklenmiş yamalar, her biri bir başka renkte ve yan yana gelmesi imkansız kumaş, bez parçaları… İstanbul dilencilerinin üstlerinden başlarından kederli. Öküzlerin, eşeklerin de bu kadar ufak tefek, bu kadar sıska olabileceklerini yol boylarında keşfettim. Çocukların karnı şiş. Bütün yol boyunca, ayakları çıplak olmayan tek bir köylü kadın görmedim."* (Hikmet, 1992, s. 55)

Ahmet'in yaklaşık doksan günlük zorunlu inziva sürecini geçirdiği yer olan İsmail'in kulübesi de kapalı mekandır. Gerçek manada da dar, penceresiz, izbe bir yapı olan kulübede hiç kimseye görünmeden, kimseyle konuşmadan, bir hayalet gibi günlerce yaşamak zorunda kalmıştır. O, aktif olmaya alışkın bir insandır. Dışarıda onu bekleyen hareketli bir dünya ve peşinden koşulacak meseleler vardır. Hal böyleyken tıkılıp kaldığı kulübe, Ahmet için zindan olmuştur. Bir de üstüne ısırılma hadisesini yaşayıp kuduz ihtimali ile baş başa kalan Ahmet için kulübe artık her an kudurmayı, ölmeyi beklediği bir yer haline dönüşmüştür. Ahmet kısılıp kaldığı bu her anlamda dar mekân olan kulübeyi, hafızasının yardımıyla çıktığı hayali yolculuklar ile genişletmeye çalışır. İstanbul, Anadolu, Batum ve Moskova'da geçen günlerini tek tek bu kulübede geçen zaman esnasında hatırlar. Özetle mekân dar bir "hiding house" (saklanma evi) ile başlar ama geniş bir dünya panoramasıyla zihinde sonlanır. Romanın adı olan "Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim" sözü, mekân neresi olursa olsun (hapishane, sürgün veya gizli ev) hayatın kutsallığını vurgular.

1.6.Zaman:

Zaman, insanın yaptığı hemen her şeyi içine alan geniş bir kavramdır. Bir insanoğlu kültürümüzle, dilimizle ve sıklıkla geçirdiğimiz süreyle zamanın içinde yaşarız. mazımizin, geleceğimiz ve sosyal bağlarımız hem hakiki hayatta hem de romanlarda zamanla anlam kazanır. Ünlü bir dilbilimci Benveniste bu durumu şöyle açıklar "*Dünyanın fiziksel zamanı; sonsuz, düz bir çizgi gibi ilerleyen ve istenildiği gibi parçalara ayrılabilen kesintisiz bir süreçtir*" (Benviste, 1995, s. 130) . Eserde vaka zamanının sınırları 1920 ile 1943 arasıdır. Buna ilave olarak, eserin sonunda kendimizi bir anda 1961 yılında buluruz. Burada tarihe dair herhangi bir vurgu yoktur ama kurgunun bitiminde yazar bizi bir anda 1961 yılına

910-933

getirmiştir. Bu durakta yaşanan kısacık bir hadise ile de eseri noktalamıştır. Romanın 1962'de tamamlandığı –yani 1961'de yazılıyor olduğu- ve anlatıcının, yazarın kendisi olduğu düşünülünce, ihtiyar Ahmet'in anılarındaki insanlarla bir araya gelmesi yani yazarın, romanındaki karakterlerle buluşup sohbet etmesi eserin, zamanını aşan bir yapıt olduğunun göstergesi değil midir?

Olayların yoğun olarak yaşandığı süreç Osmanlı'nın son günleri ile yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk günleri arasına tekabül eder. Yazar, kendisine zaman dilimi olarak topraklarımızın yangın yeri olduğu dönemleri seçmiştir. İstanbul'un işgali, Anadolu'da direnişin başlaması, İkinci İnönü Savaşı, İstiklal Mahkemeleri, Cumhuriyet'in ilanı gibi mühim hadiseler arka fonda romanın vaka zamanına dair dekoru oluşturur. Bu yıllar siyaset, devlet düzeni, sosyal adalet, din işleri gibi her konuda kargaşanın, iki başlılığın, yolsuzluğun olduğu bir dönem olarak resmedilir. Eser de zaten Ahmet'in bu çarpık düzenden kendince bir kurtuluş yolu aramasının hikayesidir.

Olaylar 1925 yılında Ahmet'in vazife gereği döndüğü İzmir'de teyzesinin evine girdiği anın anlatımı ile başlar. Buradan umduğu cevabı alamayan Ahmet'in, İsmail'in kulübesine gidişi ve orada geçirdiği yaklaşık doksan günlük sürenin anlatımı ile de biter. Esasen olay örgüsünün zamanı, bu yaklaşık doksan günlük süredir. Ama bu zaman zarfında genç Ahmet geriye dönüşlerle altı yıl öncesinden o güne değin yaşadıklarını bize anlatır. Diğer koldan aktarılan başka bir hikâye daha vardır. 1928'de ilk kez yakalanıp hapse düşen İsmail'in hikayesi… İsmail'in 1928-1943 yılları arasındaki mahkûmiyet anılarını hâkim bakış açılı anlatıcı bize aktaracaktır.

Romanda zaman kronolojik biçimde ilerlemez. Her şeyden önce romanda iki anlatıcı olduğundan, zaman kavramına ikisi açısından farklı biçimde değinmek gerekir. Hâkim bakış açılı anlatıcı olan ihtiyar Ahmet için, tüm anlattıkları anılardan ibarettir. Yani vaka zamanı anlatım zamanından çok öncedir. Altmış yaşına gelmiş bir adamın yirmili yaşlarına dair anılarıdır dinlediklerimiz. Diğer taraftan hâkim bakış açısıyla anlattığı İsmail'in hikayesi de geçmişte kalmış birtakım olaylardan ibarettir. Kahraman anlatıcı Ahmet ise hem yaşadığı zamanı hem de oradan önceki anılarını bize anlatır.

Zamanda ileri ve geri yönlü hareketler çok sık ve ani yapılır. Bu durum, olaylardan kopmak istemeyen okuyucunun, eserin her bir cümlesini büyük

910-933

bir dikkatle okumasını gerektirecektir. Örneğin Ahmet 1925 yılında, İzmir'de kulübededir ve tam o anda *"Kapıyı açtım. Yıllardan 921. Dört gün üç gecedir İnebolu'dayız."* (Hikmet, 1992, s. 42) cümleleriyle zamanda dört yıl geriye gider ve Ahmet'in İnebolu hatıralarından bir kısmını dinleriz. Diğer bir örnek:*" Ahmet yastığının altından cıgara paketiyle kibrit kutusunu çıkardı. Bir cıgara yaktı. İsmail inceden inceye horluyor.*

Otelcinin yardımıyla bir eşek sürücüsü kiraladım ve ertesi gün güneş doğarken çıktım İnebolu'dan yola." (Hikmet, 1992, s. 48) İlk paragraftan ikinciye geçerken zamanın, mekânın ve anlatıcının birden değiştiğine şahit oluruz.

Romanda zamana dair sembolik bir değer kazanmış "çizgi"lere değinmeden geçmek olmaz. Ahmet, kulübede kaldığı süre içerisinde bir köpek tarafında ısırılıp kuduz endişesiyle baş başa kalınca kuduz için kırkıncı günün kritik olduğunu öğrendiğinden, kulübenin kapısının ardına her gün için bir çizgi çekmeye başlar. Bu çizgi artık kulübede akan zamanın göstergesi olur ve bundan sonra romandaki kısımların "Onuncu Çizgi, Yirminci Çizgi" vs şeklinde belirtildiğini görürüz. Ayrıca bu çizgiler, eserin farklı bölümlerinde de günlerin tespiti için kullanılır. Moskova'daki öğrencilik yıllarında Anuşka ile gittikleri tatilde de Ahmet, sınırlı olan günlerin çetelesini çizgilerle tutar. Yine İsmail hapse düştüğü bir dönemde hücrenin duvarına bu çizgileri çeker.

Eserin sonunda Ahmet, Anuşka, Sİ-YA-U, İsmail, Neriman ve diğerleri hep birlikte hâkim anlatıcımızın ziyaretine gelirler. *" Konuklarım kocalmamış. Onları son görüşümde kaç yaşında bırakmışsam o yaştalar."* (Hikmet, 1992, s. 160) Geçmişten çıkıp gelen, zamana meydan okuyan bu konuklarla yazar, zaman algımızı tamamen kırar.

Ahmet'in kulübede kaldığı süre boyunca arka fonda hep duymaya devam ettiği bir ses vardır. Kulübenin yakınında çalışan bir su motorunun sesi… *"Motor sesi güm güm de güm güm."* cümlesi bir leitmotiv gibi romanın pek çok yerinde tekrarlanır. Ve tekrarlandığı an, Ahmet'i, içinde bulunulan zamana ve mekâna getirir. Ahmet ansızın daldığı hayallerden, düşüncelerden bir anda duyduğu motorun sesiyle sıyrılır. Bu anlamda motor sesi, romanın aşırı kaygan zaman ve mekân zemininde bir tutamak görevi görür gibidir.

1.7.Kişiler:

910-933

Roman kurgusunun diğer önemli bir parçasını da kişiler oluşturur. Olayların daha canlı ve hareketli bir şekilde seyredebilmesi için, bunlara yön veren, oluşumlarına sebep olan kişiler vardır (Çetin, 2005, s. 144)

1.7.1. Baş kişi: Romanın baş kişisi Ahmet, 1901'de dünyaya gelmiştir. Annesi Güzide Hanım'ın, Fransızca şiir yazan, piyano çalan, çok güzel bir kadın olduğunun bilgisi verilir. Ahmet'in dedesi ise Paşa'dır. O, çocukluğunu Paşa dedesinin Üsküdar'daki yalısında, bu kültürlü, nüfuzlu ailenin evladı olarak geçmiştir. Mevlevî olan dedesi, bebekken Ahmet'i ninni yerine Mesnevi'den beyitler ile uyutmuştur. Daha sonra namazın ve orucun zorunlu olduğu bir yatılı okula gönderilen Ahmet'in kimliği, dini terbiye ve muhafazakâr yaşam tarzı etrafında şekillendirilmek istenmiştir.

Ahmet, henüz ilk gençlik yıllarında radikal fikirlere ve eylemlere meyilli bir insana dönüşmeye başlar. *" Yatılı okuldan çıktıktan sonra namazı da orucu da bıraktım. Kuran'ı da hiçbir zaman doğru dürüst okuyamadım. Esresi, üstünü, şeddesi yardım edeceğine hep şaşırttı beni. Ama hep dindardım. Daha doğrusu Allah'ın var olmayabileceğini düşünmemiştim*" (Hikmet, 1992, s. 10) Bu cümleler bize hem Ahmet'in dönüşüm sürecini anlatırken hem de toplumdaki tipik "dindarlık" anlayışına dair cüretkâr bir bakış açısını ortaya koyar. Ona göre dindar olmak, çaba sarf edilerek elde edilen, doğruluğuna kanaat edildikten sonra benimsenen, uygulanan bir düşünce yahut yaşam tarzı değil; içine doğulan ortamın, kişide şekillendirdiği bir yapıdır (Yalçın, 2002, s. 245-248). Dindar kişi, Allah'ın varlığını kendisine ispatlamış olan değil, var olmayacağını hiç düşünmemiş olduğu için peşin bir kabul sahibi olmuş kişidir Ahmet'e göre. Ve o, sözlerine şöyle devam eder: *"Sonra bir gün Allah'ın varlığını, yokluğunu değil de dindar adamın Tanrıdan mükafat beklediği için, cennete girmek için, ölümsüz bir hayata kavuşmak için sevap işlediğini ve cezadan, cehennemden korktuğu için günahtan kaçındığını düşündüm. Dindar adamın bu hürriyetsizliği, bu bencilliği, hiç dindar olmamışım gibi şaşırttı beni."* Bu düşünceler Ahmet'in din fikrinden neredeyse tamamen koptuğunun işaretidir. Zaten yine kendisi *"...yakamı Tanrı'nın elinden kolayca sıyırmamın nedeni..."* şeklinde bir ifade de kullanarak, kopuşunu apaçık gözler önüne serecektir.

Dini düşünceden kopuşundan sonra büyüdüğü, eğitim gördüğü şehirden, ailesinden de kopacaktır Ahmet. İtilaf Devletleri'nin işgali altındaki İstanbul'dan *" Ne öldürmesini becerebiliyorum, ne de silah kaçırmasını. Bundan dolayı, aynı gazetede çalıştığımız Süleyman bana*

910-933

Anadolu'ya geçmeyi teklif edince sevinçten deliye döndüm." (Hikmet, 1992, s. 46) sözleri ile henüz on dokuzunda ayrılacaktır.

Dini düşünce evreninden bambaşka bir evrene geçmiş bulunan Ahmet, şimdi de bir diğer "içine doğmuş bulunduğu" ortamdan, refahtan, zenginlikten, alışkın olduğu yaşam şartlarından, tanıdığı bildiği insan tipinden, her şeyden uzaklaşıp bambaşka bir evrene daha geçmiştir: Anadolu… Coğrafyasıyla, insanıyla, gerçeğiyle Anadolu, Ahmet'te kendi suretini ilk kez bir durgun suda gören ilkel insanın şaşkınlığını yaratır adeta. Oradadır, hep vardır ama Ahmet ilk kez eğilip bakmış ve gördükleri karşısında hayrete düşmüş, kendisine ait bu gerçeklerle ansızın tanışmıştır. *"İşte yurt! İşte yurdum! İşte canım Anadolu!"* (Hikmet, 1992, s. 49) diye selamladığı bu vatanla, hayırsız bir torunun yıllar sonra ziyaret ettiği dedesi ile tanışması misali tanışır. İnebolu, Kastamonu, Bolu, Ankara, Erzurum, Trabzon vb. sayısız durakta Anadolu'nun bin bir türlü halini görür ve *" Bakıyorum, ağlamak geliyor içimden. Bakıyorum, öfkeden kan tepeme çıkıyor yine. Bakıyorum utanıyorum yine Üsküdar'daki yalıdan."* (Hikmet, 1992, s. 30) der. Ve Anadolu'nun bu ahvali, Ahmet'i bu düzeni değiştirme isteği ile doldurup taşıracak, kurtuluş olarak gördüğü birtakım fikirlere sarılmasına sebep olacaktır.

Anadolu ile tanışmasından sonra gittiği Moskova, Ahmet'in hayatının en önemli yıllarını geçirdiği yer olur. Moskova'da komünist partide ve üniversitede oldukça aktiftir. Anadolu'yla tanışması ile başlayan dönüşüm süreci Moskova'da tamamlanmıştır. Yabancı bir ülkede, her milletten insanla aynı ortamda bulunan Ahmet'in ağzından, uzaklaştığı köklerine dair bir cümleyi de ilk kez burada duyarız. Anuşka'nın Sİ-YA-U ile yakınlaşmasından rahatsızlık duyan Ahmet, bunu anlayamayan kıza *" Ben Doğuluyum."* (Hikmet, 1992, s. 121) diyecektir.

Moskova'daki aktif yıllarından sonra Ahmet, Kerim'le birlikte Parti tarafından İstanbul'a gönderilir. Burada Parti'nin yayın organı Orak Çekiç gazetesini sattıklarını anlatır anıları arasında. Ana yurduna dönmüştür Ahmet ama artık bu dönüş bambaşka anlamlar taşır. Baktığı yerler aynı yerlerdir fakat orada gördükleri farklıdır. İstanbul'dan sonra geçtiği İzmir'de artık gördüğü şey bu şehrin güzelliği değildir. *" İzmir koyu geniş, durgun, kapalı (...) Bu sulara 1919'da Yunan donanması demirledi. Yunan orduları bu kıyılardan bastı ayağını Anadolu toprağına İngiliz'in emriyle (...) "* (Hikmet, 1992, s. 9) diye düşünür. Ve hâkim anlatıcı devam eder: *" Ahmet, alevlerin arasından İzmir'e giren Türk atlısını gördü. Her nedense*

910-933

bir tek atlıyı, her nedense Adana köylüklerinden bir atlı. Niçin Adana köylüklerinden? Bir elinde al sancak, bir elinde yalın kılıç… 1922 sıcaklarında İzmir'e ilk giren atlı şimdi 1925'te nerededir? Ne yapıyor? Hangi beyin çiftliğinde ırgat? Yarıcı?" (Hikmet, 1992, s. 9)

Ahmet artık bu topraklara baktığında, onun tabii güzelliklerinden çok bu güzellikleri düşmana yâr etmemek için canını dişine takanları, " *...bu topraklarda yaşayan yarı aç, yarı tok ve sıtmadan kırılan ve trahomadan kör olan ve çaputlar içinde dolaşan ve ufacık öküzleriyle taşlı tarlaları süren ve dört yıl cephede bit içinde kanını döktükten sonra yeni yeni cephelerde dövüşen…"* (Hikmet, 1992, s. 70) halkını ve sonra da onların hiçe sayılıp beylerin, ağaların elinde nasıl kul köle edildiğini görmekte, düşünmektedir. Bu toprakların esas sahipleri, onun için fedakârlık yapanlardır ama onlar bu topraklarda istenmeyen bir misafir muamelesi görmektedir. Ahmet'in mücadelesinin tüm sebebi, hak edene hak ettiğini vermektir.

1.7.2.Norm karakterler: Romanda norm karakter olarak saymamız gereken ilk kişi İsmail'dir. İsmail'i romanın başında Ahmet'le olan arkadaşlığı vesilesi ile tanırız. İzmir'e eniştesinin evine gelip umduğunu bulamayan Ahmet, oradan sonra İsmail ile buluşur ve onun kaldığı kulübeye yerleşir. Olay örgüsünü oluşturan inziva sürecini de o kulübede geçirecektir.

İsmail, Ahmet'in dava arkadaşıdır. Siyasi görüşleri ve muhitleri birdir. Bu yüzden İsmail, Ahmet'i başına gelebilecek her türlü tehlikeden koruyup kollayarak kulübesinde misafir eder. Kendisi de her gün bir saatlik mesafedeki bir fabrikada çalışarak üç kuruş para kazanmasına rağmen Ahmet'in her türlü ihtiyacını temin eder. Yine Ahmet'in kuduz olma endişesiyle geçirdiği günlerde onu kötü ihtimallerin esiri olmaktan kurtarır, ona moral verir. Bu noktada İsmail karşımızda vefalı bir arkadaş profili ile belirir. Ayrıca işten arta kalan zamanlarında da Ahmet'in kulübenin içine matbaa kurmak üzere çukur kazmasına yardım eder.

Ahmet ile aynı kulübeyi paylaşmalarından üç sene sonra 1928'de İsmail ilk kez yakalanır. Yargılanır, hapse mahkûm edilir ve Diyarbakır Hapishanesine sürülür. İki yıl yatıp çıktıktan sonra 1931'de tekrar hapse girer. Bursa Hapishanesinde ileride eşi olacak olan Neriman'la tanışır. 1933'te aftan faydalanıp hapisten çıkar ve içeri girmesine sebep olan faaliyetlere devam eder.

910-933

İsmail, hayatından vazgeçmiş bir adamdır. İnandığı değerler uğruna yaşamakta ve bu yolda hiçbir zorluk karşısında yılmamaktadır. İsmail'in hayatı, uzun bir zamana, pek çok farklı mekâna yayılmış, kısalı uzunlu, zorlu bazen daha zorlu mahkûmiyet süreçleri ile geçer. Tüm bu zaman diliminde bildiğinden bir adım geri atmaz. En sonki çıkışından bir ay sonra tekrar hapse düşmüştür. İçeride kaldığı günlerde Marksizm'e ve Rusçaya çalışmaya devam eder. Neriman ile bağı da tüm zorluklara rağmen kopmamıştır. Ona kendi doğrularını zaman zaman anlatmaya çalışır *" İsmail kadınla erkek arasındaki eşitlikten söz açtı. Kadını, yani çalışan kadını yalnız kapitalin değil , çamaşır leğeninin ,mutfağın sömürüsünden de kurtarmak gerekir falan filan gibi laflar etti."* (Hikmet, 1992, s. 92) der anlatıcı. Yine İsmail'in ağzından *"Biz, dünya işçi sınıfı yaratacağız insanlara sınıfsız, sınırsız, hür kardeş dünyasını."* cümlelerini duyarız. Bu cümleler İsmail'in düşünce yapısını da bize anlatır.

Çok sürmeden yeniden hapse giren İsmail türlü eziyetlere maruz kalır. Bu kez de İç Anadolu'da bir hapishaneye sürülür ve peşinden gelen Neriman'la orada evlenirler. Neriman bu esnada yirmi sekizindedir. İsmail ise kırkına basmıştır. *" ...kırka bastık. Bir ömür böyle geçti. Bir kitap adı olacak. Bir ömür böyle geçti. Kötü mü geçti? Niye kötü be kardeşim? Ama geçti*." (Hikmet, 1992, s. 108) şeklinde bir muhasebe yapar İsmail. Hakikaten ömrünün en güzel yılları bu hapishane maceraları ile en pis yerlerde, en berbat koşullarda geçmiştir ama o pişman değildir. Kayıp olarak görmez o yılları. Davasına adandığı için kötü geçmemiş bir ömürdür onunki.

İsmail 1943'te hapisten çıkar ve evlendikleri günden beri hiç görmediği evlerine, Neriman'a doğru yola koyulur. Evlerinde geçen mesut ama kısa bir zamandan sonra tekrar hapse düşer. Üstelik Neriman hamiledir. Sorgusuz sualsiz, bir iddia üzerine, aylarca insanlık dışı koşullarda hücrede kalır İsmail. Orada hem açlıkla hem soğukla sınanır, ışığı görmeden, zaman kavramını kaybedecek şekilde günler geceler geçirir. Hem ruhen hem bedenen korkunç işkencelere maruz kalır. Bir noktada "İsmail taştan mısın demirden mi?" diye sorarken buluruz kendimizi çünkü bunca şeye rağmen İsmail duruşunu bir an bile değiştirmez.

Hâkim anlatıcı, İsmail'in hikayesini en son hapishanede bırakmıştır. İsmail'in akıbetini, oradan ne zaman çıktığını bilemeyiz. Eserin sonunda ise kitaptaki diğer tüm karakterler gibi İsmail de yanında Neriman'la hâkim

910-933

anlatıcımız ihtiyar Ahmet'i ziyarete gelmiştir. Gençtir, mutludur, yaşamın ne kadar güzel olduğunun bilinciyle doludur.

Neriman, romanda Ahmet ile doğrudan bir ilişkisi olmayan ama yazarın otobiyografik özellikler kattığı ve Ahmet dışında hikayesine en geniş yer verdiği kişi olan İsmail'in hayatında önemli yeri olan biridir. O yüzden Neriman'ı norm karakterler arasında saymak gerekir. Neriman, İsmail'in hapishanede tanıştığı Osman'ın kardeşidir. İsmail ile de hapishaneye yaptığı ziyaretler sırasında tanışırlar. Birbirlerini severler ve Neriman İsmail'in defalarca hapse girip çıkmasına aldırmadan onu vefalı bir sevgili olarak bekler. İsmail mahpus bir adamken evlenir onunla. Peşinden hiç bilmediği bir İç Anadolu şehrine gelir. Yine onun için, öğretmenlik mesleğinden ayrılmak zorunda kalır. İsmail'in kendisine anlattığı kadın-erkek eşitliği ve sosyal adaletle ilgili konuları dinler ancak o tipik bir Anadolu kadınıdır. Erkeği için her türlü cefaya katlanır, dünyasını, yaşam alanını eviyle, eşiyle, çocuğuyla sınırlandırır.

Bir diğer norm karakter olan Kerim, üniversiteye Ankara teşkilatı tarafından yollanmıştır. Ahmet'in Moskova'daki en candan dostu ve dava arkadaşıdır. Moskova'dan İstanbul'a Ahmet ile dönecek, orada Orak Çekiç gazetesini birlikte satacaklardır. Kerim'in yolu ilerleyen dönemde İsmail ile kesişir. Aynı hapishanede aynı suçlamalarla bulunmaktadırlar. Kerim orada kendisine yapılan işkencelere dayanamayarak delirir. Daha sonra hapisten çıkar ama 1950'nin mayısında ölür. Kerim de Ahmet gibi İsmail gibi kendini davasına adamış, kararlı, mücadeleci bir insan tipinin sembolüdür.

Anuşka, Ahmet'in hayatında önemli bir yeri olan diğer bir norm karakterdir. Ahmet'in, eserde anlattığı ilk hatırası da Moskova'da üniversitenin mutfağında Anuşka'yı ilk gördüğü ana aittir. Anuşka üniversitede görevlidir. Babası kolçak tarafından öldürülmüş, annesi tifüsten hayatını kaybetmiştir. Yetişmiş olduğu kültür onu Ahmet'ten bir miktar farklı kılar. Ahmet'e âşık olmasına, birlikte olmalarına rağmen kendisine âşık olan üstelik Ahmet'in arkadaşı olan Sİ-YA-U ile de vakit geçirir. Kitaptaki diğer kadın karakter Neriman ile taban tabana zıttır Anuşka. Neriman tipik Doğu kadını iken, Anuşka her şeyiyle Batılıdır.

Kitapta aşk temasının, etrafında şekillendiği sayılı karakterden biridir Anuşka. Ahmet'in mücadele ile dolu, duygusallığa pek de yer olmayan dünyasında, duyguların en güçlüsü olan aşkın sureti olur. Ve eserin sonunda da Ahmet'le el ele anlatıcıyı ziyaret edenler arasında bulunur.

910-933

Süleyman, Ahmet'in aynı gazetede çalıştığı arkadaşıdır. İstanbul'dan Anadolu'ya geçmeyi Ahmet'e o teklif etmiştir. Anadolu'ya geçiş yolunda İnebolu'da Askeri Polis tarafından durdurulur ve İstanbul'a geri yollanır. Kaçmaya çalıştığı düzenin içine tekrar düştüğünde bu kez teslim olur ve o çarkın içinde hayatta kalmaya çalışır. Cumhuriyet'in ilanından sonra da milletvekili olur.

1.7.3.Kart karakterler: Romanda bir şekilde Ahmet'in önüne engel olarak çıkan, onu huzursuz eden bazı kişiler vardır. Bunlardan ilki eniştesi Şükrü Bey'dir. Ahmet İzmir'e geldiğinden ilk ondan yardım bekler. Kendisi de yıllar önce Moskova'da tutuklanan eniştesini kurtarmıştır. Ancak Ahmet, yaptığı iyiliğin karşılığını eniştesinden göremez. Eniştesi, takip edildiği ve Ahmet'le görülmesinin sakıncalı olduğu düşüncesiyle Ahmet'i başından savar. Bu durum Ahmet'i kulübede işsiz, kaçak göçek yaşamak zorunda bırakacaktır. Şükrü Bey devrinin adamı denecek tiplerdendir. Başına belaya sokmama gayesiyle yaşar. Eşi Cemile Hanım'a göre silik bir erkek figürüdür.

Sİ-YA-U, Ahmet'in üniversitede aynı odayı paylaştığı Çinli arkadaşıdır. Ortak noktaları olan Anuşka'ya duydukları aşk sebebiyle o, Ahmet için hep bir huzursuzluk sebebi olacaktır.

Sİ-YA-U karakteri kurgu değildir. Nazım Hikmet'in Moskova'daki üniversite yıllarında tanıştığı Sİ-YA-U için, yazarın yakın dostu Valâ Nureddin şunları söyler : *"Çin medeniyeti ile Avrupa sosyetesi el birliği edip terbiyeli, nazik, mükemmel bir insan tipi yoğurmaya çalışsalar, o meydana gelirdi"* Ve onun tıpkı kitaptaki Anuşka'ya benzeyen bir kıza aşık olduğunu, Nazım'ın da kızı çok beğenmesine rağmen arkadaşı sebebiyle ondan uzak durduğunu anlatır. Söz konusu kız Anuşka ismiyle kitaba dahil edilmiş görünmektedir. Ayrıca Nazım, arkadaşı Sİ-YA-U çevresinde "Jokond ile Sİ-YA-U" isimli bir de eser yazmıştır.

Ahmet'in dedesi fiilen herhangi bir olaya katılmasa da Ahmet'in yetiştirilmesinde önemli paya sahiptir. Mevlevi meşrepli bir Paşa olan bu dede, Ahmet'i ninni yerine Mesnevi'den beyitlerle uyutmuş, yalıda müreffeh bir çocukluk geçirmesini sağlayıp dini terbiye alsın diye yatılı okullara göndermiştir. Ama ileride tüm bunlar Ahmet'in "öteki" olarak göreceği, karşısında tavır alması gerektiğini fark edeceği gerçeklikler olacak ve onun kimliğinin oluşmasında karşıt değer olarak katkıda bulunacaktır. Bu anlamda, baş kişi ile aynı doğrultuda olmayan, onun

910-933

önüne fiilen bir engel olarak çıkmasa da düşünce yapısıyla tavrıyla Ahmet'in zıddı olan dedesini, kart karakter saymak doğru olacaktır.

1.7.4.Fon karakterler: İranlı Hüseyinzade, Petrosyan, Marusa, Hasan Ahmet'in Moskova'daki üniversite ortamından tanıdıklarıdır. Hepsi de üniversitenin kozmopolit dekorunu oluşturmak için seçilmiştir. İsmail'in annesi birkaç kez sahnede beliren, cefakâr anne motifini oluşturmak adına yazılmış bir fon karakterdir.

2. İzlek

"Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim" romanı, kitaba ismini veren bu cümlenin büyüsüne inanmış bir grup insanın hikayesidir. Bu dünyayı kendileri ve diğer insanlar için daha adil, daha yaşanılası, daha güzel bir yer haline getirmeye çalışanların mücadelesidir. Bu mücadele arasına aşk, dostluk, yer yer dönemin eleştirisi gibi unsurlar dahil olur.

2.1. Mücadele: Üzerindeki vurgunun en güçlü olduğu temadır. Ana karakter Ahmet'in ve otobiyografik diğer karakter İsmail'in hayatı baştan sona mücadeledir (Bezmen, 2002, s. 118). Kerim bu mücadele uğrunda önce delirir sonra verem olup ölür. Neriman'ın hayatı, mücadeleye kendini adamış bir adama aşık olması, onun karısı olması sebebiyle ayrılıklarla, korkularla geçer. Kitapta bu mücadele fikrinden nasibini almayan yoktur dense yeridir.

Ahmet'in mücadelesi küçük yaşta, içinde büyüdüğü ortam ve değerler ile başlar. Kişiliğinin temeline yerleştirilen Doğulu, dindar, muhafazakâr insan tipinin tohumları onda filizlenmez. Sorguladığı dini değerlerden uzaklaşır önce. Daha sonra da tüm imkanları geride bırakma pahasına ailesinden ve İstanbul'dan… Anadolu'da karşılaştıkları ise onun mücadele etmesi gereken yeni bir cephe olur. Kendi insanı, öz yurdu bu haldeyken, İstanbul'da fildişi kulesinde yaşamak ağır gelir Ahmet'e. Geçmişiyle hesaplaşır, mücadele eder ve ondan tümüyle vazgeçer. Şimdi ise Anadolu adına yepyeni bir mücadeleye atılacaktır. Bu kararı onu Moskova'ya kadar sürükler.

"Tek aç insan kalmayacak, tek işsiz yok. Okuma yazma bilmeyen de yok, patrondu, işçiydi, köylüydü, polisti, jandarmaydı da yok, senden korku benden korku da yok , çalış istediğin kadar. Ye iç oku yaz keyfine bak istediğin kadar" (Hikmet, 1992, s. 82) Mücadele, işte bu hayal uğruna verilmektedir.

Ahmet Moskova'da Parti'nin emrinde çalışmalarını sürdürür. Türkiye'ye öz yurduna bir kaçak gibi döner. İsmail'in kulübesinde saklanmak zorunda

910-933

kalır. Yine orada bu kez kendisini köpek ısırması sonucunda kuduz endişesiyle ve bin türlü evham ile mücadele verir.

Mücadele kelimesinin içini daha somut dolduran biri varsa o da İsmail karakteridir. İsmail, 1928'de ilk yakalanışının ardından ömrünün uzun yıllarını değişik hapishanelerde insanlık dışı koşullarda geçirir ama bir gün olsun bırakın geri adım atmayı, yaşadıklarından dert bile yanmaz. O kadar dirayetli ve kararlı, inandıklarına o kadar sadık şekilde mücadele eder ki davasında haklı olup olmadığı, yanlış safta mı yoksa doğru safta mı olduğu gibi sorular, onun duruşunun gölgesinde kalır.

Yazarın mücadele temasını bu denli öne çıkarması, romanın otobiyografik özellikler taşımasıyla ilgilidir. Yazar, kendisi de romandaki Ahmet ve İsmail'de somutlaşan fikrî ve bedensel mücadele süreçlerini yaşadığından, tecrübe ettiği bir şeyi daha gerçekçi anlatabilmiş ve kutsal gördüğü bu mücadeleyi imkânın son sınırlarına kadar yüceltmiş, vurgulamıştır.

2.2. Aşk: Bu tema romanda Ahmet, Anuşka, Sİ-YA-U, Neriman ve İsmail üzerinden işlenir. Eserde genel manada, aşkın yaşanışı ve dile getirilişi tipik romantizm anlayışımızı pek tatmin etmez. Örneğin Ahmet ve Anuşka'yı hiçbir zaman mehtabı izleyip birbirlerine aşk şiirleri okurken vs göremeyiz. Hatta Ahmet Anuşka'ya *"Ben şair olsaydım, yürek sözünü kullanmazdım (...) Şair olsaydım, sevda şiiri yazmazdım ."* (Hikmet, 1992, s. 72) der. Ancak aynı Ahmet yine Anuşka' ya *"Hiçbir zaman hiçbir kadını, seni sevdiğim kadar sevmedim, sevmeyeceğim."* (Hikmet, 1992, s. 159) diyecek ve hakikaten hayatının pek çok evresinde Anuşka'yı hatırlayacak, onun hayali gözünün önüne gelecektir. Aşkı yaşayışında bile devrimci, hoyrat bir kişiliğin üslubu vardır Ahmet'te.

Diğer taraftan bu aşk ilişkisinde istenmeyen bir misafir gibi duran Sİ-YA-U 'yu görürüz. Başından beri o da Anuşka' ya aşıktır. Ama Anuşka'nın Ahmet'e âşık olduğunu bilir hatta Ahmet bu gerçeği ilk kez Sİ-YA-U'dan duyar. İlişkileri boyunca Ahmet, Anuşka ile Sİ-YA-U'nun tamamen kopmalarını engelleyemez ve kız bir şekilde kendisine âşık olan Sİ-YA-U ile görüşmeyi de sürdürür. Hatta onunla bir kez beraber olduklarını ima edecek şeyler söyleyerek Ahmet'in kafasını bulandırır. Ahmet bunun olup olmadığını hiçbir zaman tam öğrenemez ama Anuşka'dan da kopamaz. Tabi bu durum aşk ve ahlak anlayışımızın sınırlarını bir hayli zorlamaktadır.

910-933

Aşkın diğer cephesinde Neriman ve İsmail çifti vardır. Olağanüstü koşullarda tanışan, âşık olan ve evlenen bu çiftin aşkı bize daha sıcak, daha dramatik gelir. Aynı şekilde İsmail'in, sevgisini yaşama, gösterme şekli az çok Ahmet'e benzer. İsmail'in ağzından sevdiği kadına duyacağınız tek hitap "kardeşim" olacaktır örneğin. Burada özellikle Neriman çok büyük bir sadakat ve vefa örneği gösterir (Bezirci, 1993, s. 315). Onun da eserdeki ana tema "mücadele"den payına düşen, işte bu aşkın mücadelesidir.

2.3. Vatan: Eserde vatan, Ahmet için bağrında büyüdüğü, eğitim gördüğü, ailesinin ve sevdiklerinin evi olan yerdir. Ancak 18-19 yaşlarına gelip bazı şeyleri sorguladığında konfor alanının dışına çıkar ve bazı gerçeklerle yüzleşme cesareti gösterir. İşgal altındaki İstanbul'dan gizlice kaçar ve İnebolu'dan başlayarak, Kastamonu, Ankara, Bolu ve Trabzon'da bambaşka manzaralara tanık olur. Kiminde gördüğü şey adaletsizlik, kara düzen; kiminde açlık, kiminde ihanet ve hepsinde yoksulluk … Anadolu, baştan başa bir hastalığa tutulmuş gibidir. *"Ne kitaplardan ne ağız propagandasıyla ne de sosyal durumum yüzünden geldim geldiğim yere. Beni geldiğim yere Anadolu getirdi. Kıyısından şöyle bir seyrettiğim Anadolu… Yüreğim getirdi beni geldiğim yere ."* (Hikmet, 1992, s. 30) der Ahmet. Yani onu girdiği yola yönlendiren, kimliğini şekillendiren, Anadolu'da gördükleri ve bu gördüklerini değiştirme arzusudur. Vatanı, Ahmet için bir başlangıç noktası olmuştur. İsmail de aynı amaçla aynı mücadeleye girip türlü zorluklarla sınanmıştır.

Ahmet'in ülkesine dair en güçlü duygusu onun, içine düşürüldüğü ahvale duyduğu kızgınlık, üzüntü ve bu durumu değiştirmeye dair duyduğu mücadele isteğidir. Moskova'da bunlara bir de özlem eklenir. Anuşka ile aralarında şöyle bir konuşma geçer:

" - Memleketini, İstanbul'u özledin mi?

- (...) Gün oluyor memleket aklıma gelmiyor amma sonra durup dururken çarpıyor kokusu burnuma. Bu kokunun içinde yaşıyorum günlerce, haftalarca, hasretle, acıyla, kimi kere ağlamaklı olarak." (Hikmet, 1992, s. 141) . Yani vatan kavramı, mücadele isteği ve onun sonucunda düşülen durumda duyulan özlem duygusu ile temalaştırılmıştır.

2.4. Sistem ve toplum eleştirisi: Eserde Ahmet vasıtasıyla siyasi rejime, adaletsizliğe, sınıfsal farklılıklara, dinin yozlaştırılmasına, ikiyüzlülüğe ve daha pek çok şeye eleştiriler yöneltilmiştir (Kara, 2010, s. 154).

Ahmet dini değerlerden uzaklaşması sürecini anlatırken Anadolu'daki bazı din adamları için şunları söyler : *" Bu adam ne Mevlevi dedeme ne de*

910-933

yatılı okulda din bilgisi öğreten, kıravatlı, penseli hocamıza hatta ne de Üsküdar'daki mahalle camiinin nüktesever imamına benziyordu. Bu adam, masallardaki ejderha gibi çeşmenin önüne oturup suyunu kesmişti. Yanında cahilliğin, batıl itikatların, ikiyüzlülüğün, hoşgörmezliğin, karanlık bir terörün sancağı dalgalanıyordu." (Hikmet, 1992, s. 10)

Ahmet Kastamonu'da İstiklal Mahkemesi'nin bir adamı içki yasağını deldiği için on beş yıla mahkûm ettiğini görür. Ardından gittiği Ankara'da mebus olan teyzesinin oğlunun verdiği ziyafette masa içki şişeleri ile doludur. Ahmet içki yasağından, kanundan, on beş sene ceza alan adamdan bahsedince teyzesinin oğlundan şu cevabı alır: *"O yasak bize göre değil (...) Kanunu herkese tatbik edersek yandı ortalık."* (Hikmet, 1992, s. 51) Bu çifte standart Ahmet'in midesini bulandırır.

Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim romanındaki entrik kurguyu oluşturan değerleri KORA şeması ile şu şekilde gösterebiliriz:

	Ülkü Değerler	**Karşıt Değerler**
Şahıslar	Ahmet, İsmail, Neriman Ziya, Kerim, Anuşka Tevfik, Süleyman Mustafa Suphi Petrosyan, Yusuf, Osman	Şükrü Bey Sİ-YA-U Ahmet'in dedesi
Kavramlar	Aşk, Mücadele, Dostluk, Fedakârlık, Siyaset, Vatan	Hastalık, İstibdat, Korku, Adaletsizlik, Din, Fakirlik, Sınıflaşma
Semboller	Anadolu, Moskova, Çizgi, Motor Sesi, Gazete	Hapishane

SONUÇ:

"Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim!", şair yönünü çok beğendiğim Nazım Hikmet'in, okuduğum ilk romanıdır. Beni bu esere yönlendiren şey tamamen yazarın kalemine duyduğum hayranlıktır. Üzerinde çalışırken peyderpey, tekrar tekrar okumama ve derinlemesine incelememe rağmen ilk okuyuşumdaki keyfin hiç kaybolmadığı bir eserdir. Objektif değerlendirmek zor olsa da şiir dünyasını ve roman cephesini tek eser ile değerlendirmek çok doğru değil belki ama romancılığını teraziye koyduğumda ise Nazım'ın şair yönünün ağır bastığını söylemeliyim.

Şiir külliyatının yanında sayıca epey az olan romanları, şairin bu türü de deneme hevesinin ürünleri midir, yoksa kendisindeki hamuru ister nazım olsun ister nesir her türlü kalıba dökebileceğini, her şeklin içini doldurabileceğini gösterme çabası mıdır yahut Umberto Eco'nun dediği

910-933

gibi *"Yazarın erişilmez* (Hikmet, 1992)*niyeti ile okurun tartışmaya açık niyeti arasında, asılsız bir yorumu boşa çıkaran metnin saydam niyeti vardır."* da metin sadece metindir, meramı sadece kendisidir de biz mi bu düşüncelerle nafile yoruluyoruz bilmek zor. Fakat kesin olan bir şey var ki otobiyografik romana 1960'lar için çok farklı, yenilikçi bir yaklaşım getirmesi, anlatıcı ile zaman ve mekân unsurları ile tekdüzeliği kırması, klasik tahkiye yöntemi yerine bilinç akışı, monolog gibi teknikler kullanması, en çok da dilindeki o keskin, kıvrak hava ve şiirsel üslubu düz yazıda dahi koruması gibi gerçeklikler var ki bunlar Nazım Hikmet'e hakikaten kaleminden çıkan her şeyin okunası olduğu bir yazar hüviyeti kazandırıyor.

KAYNAKÇA

Aktaş, Ş. (2003). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Hikmet, N. (1992). *Yaşamak Güzüel Şey Be Kardeşim.* İstanbul: Adam Yayınları.

Benviste, Emile. (1995), Genel Dilbilim Sorunları. Çeviren: Erol Öztokat. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kara, M. (2010). *Nazım Hikmet'in Romanlarında Toplumcu Gerçekçilik*. İstanbul: İletişim Yayınları

Yalçın, N. (2002). *Nazım Hikmet: Hayatı, Sanatı, Davası*. İstanbul: Aksoy Yayıncılık.

Bezmen, M. (2002). *Nâzım Hikmet: Sanatı ve Dünyası*. İstanbul: Everest Yayınları.

Bezirci, A. (1993). *Nâzım Hikmet*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.

Tekin, Ş. (2001). *Roman Sanatı: 1 (Kuramsal Temeller)*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Çetin, N. (2015). *Roman Çözümleme Yöntemi*. Ankara: Öncü Kitap.